

Diện mạo của văn học dịch Việt Nam tại Đài Loan từ năm 1990 đến nay

Trịnh Thùy Trang

Đại học Quốc gia Thành Công, Đài Loan

Email liên hệ: trinhthuytrang47@gmail.com

Tóm tắt: Văn học Việt Nam được dịch thuật và giới thiệu ở nước ngoài đóng vai trò tích cực trong việc quảng bá nền văn chương quốc gia ra thế giới. Bài viết dựa trên những nghiên cứu thực tế cùng những tư liệu thu thập được từ nhiều nguồn sách, báo, tạp chí và mạng internet, trình bày diện mạo của văn học Việt Nam tại Đài Loan qua những tác phẩm được dịch và giới thiệu tới Đài Loan từ 1990 cho đến nay. Qua phân tích cho thấy, diện mạo của văn học Việt Nam tại Đài Loan nhìn chung còn khá hạn chế về dịch thuật, đề tài, nội dung và tính thị trường của tác phẩm đối với xã hội và độc giả Đài Loan.

Từ khoá: văn học Việt Nam, dịch thuật, Đài Loan, ảnh hưởng

A review of translated Vietnamese literature in Taiwan since 1990

Abstract: Vietnamese literature translated and disseminated abroad plays an important role in popularizing Vietnam's literary works to the world. This paper, based on empirical studies and materials collected from various sources, presents the development of Vietnamese literature in Taiwan through works translated and publicized in the country since 1990. The results indicate that Vietnamese literary works are still limited to translation quality, subjects, content, and their competitiveness in Taiwan.

Key words: Vietnamese literature, translation, Taiwan, influence

Ngày nhận bài: 18/08/2020

Ngày duyệt đăng: 10/07/2021

1. Đặt vấn đề

Việt Nam từ sau Đổi mới (1986) đã bắt đầu mở rộng quan hệ giao lưu về kinh tế, chính trị và xã hội với các quốc gia và vùng lãnh thổ trên thế giới, trong đó có Đài Loan. Văn học đại chúng Đài Loan nói chung được biết tới khá sớm ở Việt Nam. Ngay đầu những năm 1960, văn học dịch Đài Loan đã xuất hiện tại Sài Gòn, với những cái tên quen thuộc như Quỳnh Dao, Cổ Long, La Lan, v.v. Tuy nhiên, văn học Việt Nam xuất hiện tại Đài Loan lại rất hạn chế. Thậm chí, thời kỳ này các tác phẩm văn học Việt Nam được đưa sang Đài Loan chủ yếu nhằm phục vụ mục đích chính trị, ngoại giao nên nội dung tác phẩm còn mang nhiều tính giới hạn. Hiện nay, sự đa dạng trong giao lưu toàn cầu cho thấy cần phải đẩy mạnh hơn nữa việc tiếp cận, nghiên cứu văn học giữa Việt Nam và Đài Loan. Cụ thể, bằng phương pháp nghiên cứu so sánh, đối chiếu sẽ mở ra những không gian văn học đa dạng với nhiều cách tiếp cận khác nhau, từ văn bản gốc cho đến những tác phẩm dịch thuật. Từ đó, nhằm tạo điều kiện phát triển môi trường giao lưu học thuật văn học hiện đương đại, trao đổi nghiên cứu văn học giữa Việt Nam và Đài Loan.

Xét về mặt văn hoá xã hội, Việt Nam và Đài Loan không cách biệt nhau bao xa, về quan hệ giao thương kinh tế, hôn nhân, biến động xã hội cũng khá gần gũi nhưng sự giao lưu về

mặt văn học thì chưa được phổ biến. Đặc biệt, những tác giả và tác phẩm văn học dịch Việt Nam còn chưa được nhiều độc giả Đài Loan quan tâm và biết tới. Xét về mặt nội dung các tác phẩm văn học hiện nay cho thấy, các tác phẩm nổi tiếng của những nhà văn Việt Nam như Đoàn Giỏi, Nguyễn Ngọc, Nguyễn Xuân Khánh, Dương Hương, Bảo Ninh, Nguyễn Bình Phương, Nguyễn Ngọc Tư, Đỗ Thị Bích Thủy v.v. nhìn chung đều khá phù hợp với thị hiếu đọc của độc giả Đài Loan. Những tác phẩm của Bảo Ninh, Dương Hương có nhiều tương đồng với truyện của Trần Trường Khánh (nhà văn Kim Môn), đều viết về chiến tranh và cuộc sống người nông dân trong thời chiến, đặc biệt là hình ảnh người phụ nữ nông thôn; truyện của Nguyễn Ngọc lại phù hợp khi so sánh với các tác phẩm viết về người anh hùng cao sơn Đài Loan trong sáng tác của Ba Đại, Bành Tố Hoa dưới thời kháng chiến chống Nhật; những sáng tác về cuộc sống người nông dân miền Nam và những trăn trở về môi trường sống tự nhiên Nam Bộ của Nguyễn Ngọc Tư sẽ là một đề tài rất có ích cho nghiên cứu về Việt Nam nói chung tại Đài Loan. Đặc biệt, những sáng tác của Nguyễn Ngọc Tư, Lý Lan, Phan Thị Vàng Anh, v.v. sẽ là một vùng đất mới tiềm năng khi so sánh với các tác giả Đài Loan trong đề tài về văn học sinh thái. Tuy nhiên, trong các tác giả và tác phẩm kể trên, ngoài Bảo Ninh và Đoàn Giỏi, các tác phẩm của các nhà văn khác của Việt Nam còn chưa được giới thiệu phổ biến tại Đài Loan.

2. Ảnh hưởng của văn học Việt Nam tại Đài Loan

Nhiều năm trở lại đây, mối quan hệ giao lưu kinh tế, văn hóa xã hội giữa Việt Nam và Đài Loan phát triển khá tích cực. Trong giao lưu về mặt văn học nói riêng, do còn nhiều trở ngại về ngôn ngữ nên chủ yếu vẫn dựa vào dịch thuật hay các tác phẩm văn học Việt Nam được dịch sang tiếng Trung và được xuất bản tại Đài Loan. Theo Nguyễn Hà An (2019), *“Việt Nam trong những năm gần đây không còn xa lạ với người Đài Loan nhưng riêng về văn học Việt Nam thì vẫn chưa được chú ý tới, có thể do số lượng tác phẩm dịch văn học nước ta còn quá ít, có thể giới văn nghệ sĩ Đài Loan chưa quan tâm, thậm chí chưa được biết đến nhiều mảng văn học Việt Nam”*. Và thực tế cho thấy, văn học Việt Nam tại thị trường Đài Loan vẫn còn khá mới lạ và còn nhiều xa lạ.

Thông tin xuất bản tại Bảo tàng Văn học quốc gia Đài Loan, trang website chính thức của các nhà xuất bản tại Đài Loan được thu thập và thống kê tại bảng 1, đây là một số tác phẩm văn học Việt Nam được dịch sang tiếng Trung từ đầu những năm 1990 trở lại đây. Những tác phẩm dịch này xuất hiện tại thị trường Đài Loan qua nhiều nguồn ảnh hưởng khác nhau. Cụ thể, tác giả có tác phẩm đoạt giải lớn trên thế giới như trường hợp của nhà văn Bảo Ninh, Nguyễn Thanh Việt, hoặc là sự hợp tác dịch thuật tư nhân hay sự hợp tác giữa Bộ Văn hoá Đài Loan với trường Đại học Việt Nam như dịch thuật truyện cổ tích Việt Nam sang tiếng Trung.

Bảng 1. Tác phẩm văn học Việt Nam được dịch và xuất bản tại Đài Loan

STT	Nguyên tác/ Tác giả	Nguyên văn	Người dịch	Đơn vị/năm xuất bản
1	<i>Nỗi buồn chiến tranh</i> (Bảo Ninh)	青春的悲愴	Trữ Sĩ Oánh 褚士瑩	Mạch Điền, 1996
2	<i>Dế mèn phiêu lưu ký</i> (Tô Hoài)	蟋蟀歷險記 (漫畫版)	Nguyễn Liên Hương	Cầu Cầu Đồ Thư, 2014
3	<i>Sự tích cái chổi</i> (truyện cổ tích)	掃把的由來	Nguyễn Thu Hiền	Bảo tàng VH ĐL, 2017

4	<i>Sự tích chú Cuội cung trăng</i> (truyện cổ tích)	月亮上的阿貴	Nguyễn Thu Hiền	Bảo tàng VH ĐL, 2017
5	<i>The Refugees</i> (Viet Thanh Nguyen)	流亡者	Lưu Hiểu Hoa 劉曉樺	Marco Polo Press, 2018
6	<i>The Sympathizer</i> (Viet Thanh Nguyen)	同情者	Nhan Tương Như 顏湘如	Marco Polo Press, 2018
7	Đi ngang thế gian (Trần Nhuận Minh)	戰火人生	Tưởng Vi Văn, Thái Thị Thanh Thuỷ	Asian Atsiu International, 2018
8	<i>On Earth We're Briefly Gorgeous (Một thoáng ta rực rỡ giữa nhân gian)</i> (Ocean Vuong)	此生，你我 皆短暫燦爛	Hà Dĩnh Di 何穎怡	Thời Báo, 2021

(Nguồn: Trịnh Thùy Trang tổng hợp, 2021)

Dễ dàng nhận thấy, từ năm 1996 tác phẩm văn học hiện đại đầu tiên của Việt Nam được dịch là *Nỗi buồn chiến tranh* của nhà văn Bảo Ninh, do dịch giả người Đài Loan là Trử Sĩ Oánh dịch từ bản Tiếng Anh nên tên của nhà văn Bảo Ninh bị dịch sai thành Bào Ninh (鮑寧) và tên gọi của tiểu thuyết cũng bị dịch lệch đi khỏi ý nghĩa gốc thành *Thanh xuân bi thương* 青春的悲愴. Ngoài ra, nội dung tác phẩm cũng mất đi nhiều ý nghĩa chính mà tác giả muốn gửi gắm đến người đọc. Tiếp theo đó, năm 2014, tác phẩm được xem là kinh điển dành cho thiếu nhi Việt Nam *Đế mèn phiêu lưu ký* của nhà văn Tô Hoài (1920-2014) được Nguyễn Liên Hương dịch sang tiếng Trung theo dạng sách tranh màu, bìa cứng. Cuối năm 2017, Bộ Văn hoá Đài Loan thực hiện dịch hai truyện cổ tích dân gian của Việt Nam được dịch sang tiếng Trung là *Sự tích chú Cuội cung trăng* và *Sự tích cái chổi*. Gần đây nhất, năm 2018 có hai tiểu thuyết của nhà văn Mỹ gốc Việt là Viet Thanh Nguyen (Nguyễn Thanh Việt) và tập thơ của nhà thơ Trần Nhuận Minh cũng lần lượt được dịch và chính thức xuất bản tại Đài Loan.

Qua bảng thống kê trên cho thấy, kể từ sau năm 1996 thì mãi đến năm 2014 mới có tác phẩm văn học Việt Nam tiếp theo được dịch, từ năm 2014 cho tới năm 2019 thì có sự liên mạch hơn. Tuy nhiên, số lượng những tác phẩm văn học Việt Nam được xuất bản tại Đài Loan còn rất khiêm tốn và thiếu sức ảnh hưởng. Thậm chí với những tác giả và tác phẩm trong phạm vi lãnh thổ Việt Nam như Nguyễn Huy Tưởng, Nguyễn Xuân Khánh, Nguyễn Ngọc Tư, v.v. thì giới nghiên cứu Đài Loan cũng chỉ mới biết tên, nhưng chưa từng được đọc qua tác phẩm của họ. Trái lại, giới xuất bản và giới nghiên cứu Đài Loan lại khá quan tâm đến những tác giả là người Việt định cư ở nước ngoài như trường hợp sách dịch của nhà văn Nguyễn Thanh Việt hay hai tác giả là Kim Thúy và Phan Trữ hiện đều đang định cư tại Canada. Và gần đây nhất, trong năm 2021 là tác giả người Mỹ gốc Việt Ocean Vuong (Vương Quốc Vinh) khi vừa có tác phẩm *Một thoáng ta rực rỡ giữa nhân gian* được dịch và xuất bản bởi hãng Thông tấn Thời Báo. Tác phẩm này ngay sau khi ra mắt bạn đọc Đài Loan bằng tiếng Trung đã lập tức nhận được rất nhiều phản hồi tích cực từ phía độc giả. Điểm chung giữa những tác giả này đều nhận được những giải thưởng cao về văn học tại nước sở tại, Nguyễn Thanh Việt nhận giải thưởng Pulitzer danh giá cho tác phẩm hư cấu năm 2016, nhà văn Kim Thúy từng được giải thưởng văn học Pháp của Canada năm 2010 và từng được đề cử vào giải Văn chương mới (giải thay thế Nobel Văn học) năm 2018, Ocean Vuong cũng là nhà thơ trẻ với nhiều giải thưởng văn học tại Mỹ như giải

thường Nhân tài, giải văn học Mark Twain,... Vì vậy, họ nghiêm nhiên nhanh chóng nhận được sự chú ý từ báo giới Đài Loan hơn là các tác giả tại Việt Nam.

Tóm lại, xét cả về mặt học thuật và thị hiếu độc giả, ảnh hưởng của văn học Việt Nam tại Đài Loan còn khá hạn chế. Văn học Việt Nam tại Đài Loan hiện nay tuy đã có bước khởi đầu vững chắc với những tác giả nổi tiếng và tác phẩm chất lượng như Bảo Ninh, Đoàn Giỏi, Tô Hoài, song sự quan tâm của giới nghiên cứu và độc giả Đài Loan đang có xu hướng nghiêng về các tác giả người Mỹ gốc Việt nhiều hơn. Những chủ đề như di dân sau chiến tranh, bạo lực gia đình, phân biệt chủng tộc và kỳ thị giới tính, ... được đề cập đến trong các tác phẩm văn học của các nhà văn Mỹ gốc Việt chính là một phần sức hút không nhỏ với các độc giả hiện nay tại Đài Loan.

3. Những hạn chế trong việc tiếp nhận văn học Việt Nam tại Đài Loan

3.1. Về ngôn ngữ dịch thuật

Người Đài Loan nói chung, chủ yếu hiểu biết về xã hội Việt Nam một phần qua thế hệ tân di dân, thực chất là một xã hội thu nhỏ gồm những cô dâu Việt Nam lấy chồng Đài Loan. Trong đó bao gồm nhiều thành phần và nổi bật hơn cả là một bộ phận những tân di dân có ý chí vươn lên trở thành những cô giáo giảng dạy tiếng Việt cho người Đài Loan. Tuy nhiên, đó là về mặt ngôn ngữ và kết quả của việc này là tiếng Việt ngày càng trở nên phổ biến hơn tại đây nhưng chưa thể đạt tới mức độc giả Đài Loan hoặc thế hệ con em tân di dân có thể đọc hiểu được tác phẩm văn học bằng tiếng Việt. Vì thế, dịch thuật sang tiếng Trung là yếu tố quan trọng và cần thiết. Những năm gần đây, bộ phận du học sinh Việt Nam tại Đài Loan cũng góp phần đáng kể vào việc giới thiệu và quảng bá văn hoá Việt Nam. Nhưng phần lớn những đối tượng này chủ yếu giới thiệu tiếng Việt và văn hoá, chứ không phải là văn học hay các tác phẩm trong văn chương Việt Nam nói chung.

Trong những tác phẩm văn học dịch kể trên đáng chú ý nhất là *Nỗi buồn chiến tranh*, *Cảm tình viên* và *Người tị nạn*. Trong trường hợp Viet Thanh Nguyen (Nguyễn Thanh Việt), ông có thể được coi là nhà văn Mỹ gốc Việt có ảnh hưởng nhất hiện nay tại Mỹ. Điều này không chỉ được khẳng định bởi ông từng đoạt giải thưởng Pulitzer năm 2016 dành cho thể loại tác phẩm hư cấu, những câu chuyện mà ông viết chạm tới những giá trị về con người và những vấn nạn mà toàn cầu đang quan tâm. Đó là những hậu quả và chấn thương tâm lý còn đọng lại sau những cuộc di dân. Tuy nhiên, Nguyễn Thanh Việt là nhà văn mang quốc tịch Mỹ gốc Việt. Như vậy, ông chưa hẳn được coi là một nhà văn đương đại Việt Nam và tác phẩm của ông chưa hẳn thuộc về văn học Việt Nam. Nhà xuất bản và dịch giả dịch hai tác phẩm từ bản gốc tiếng Anh của nhà văn Viet Thanh Nguyen nên họ tên của nhà văn cũng bị hiểu sai. Cụ thể, Viet Thanh Nguyen tên tiếng Việt là Nguyễn Thanh Việt, ông không lấy tên tiếng Anh và là người Mỹ dưới cái tên Viet Thanh Nguyen (tức là Họ được đặt sau tên theo như cách viết của người tên nước ngoài). Như vậy, khi dịch sang tiếng Trung, tên của nhà văn nên phải được dịch là 越清阮 (tên trước, họ sau), cũng như khi dịch tên những người nước ngoài khác sang tiếng Trung. Nhưng khi tác giả có sự liên hệ với dịch giả của tác phẩm *Cảm tình viên* và *Người tị nạn* thì chính dịch giả cũng bối rối về vấn đề này. Hay trong trường hợp của Ocean Vương thì tên lại được dịch sang tiếng Trung là Vương Âu Hành 王鷗行, tức là đọc hài âm từ tên tiếng Anh Ocean thành 鷗行 (ōu-xíng). Thành ra, độc giả Đài Loan không hề biết Ocean Vương thực chất được sinh ra với tên thật là Vương Quốc Vinh. Việc dịch thuật tên gọi tác giả và câu từ của tác phẩm cần được trau chuốt và kĩ lưỡng hơn thì mới mang lại hiệu quả tích cực cho người đọc và các nhà nghiên cứu sau này.

3.2. Về đề tài tác phẩm

Từ bảng thống kê trên cho thấy, những tác phẩm văn học Việt Nam được dịch và xuất bản tại Đài Loan chủ yếu là tiểu thuyết và có sự hạn chế về đề tài cũng như nội dung tác phẩm.

Nỗi buồn chiến tranh là tác phẩm có một không hai của Bảo Ninh và là một trong những tác phẩm xuất sắc của văn học Việt Nam viết về chiến tranh sau năm 1986 nhưng vẫn chỉ là một đề tài xoay quanh chủ đề về chiến tranh. Sau *Nỗi buồn chiến tranh* việc dịch các tác phẩm văn học Việt Nam trở nên “im hơi lặng tiếng”. Như vậy, vô hình trung, nhiều độc giả Đài Loan chỉ biết đến Việt Nam bởi chủ đề chiến tranh. Đây chính là hạn chế cần phải khắc phục và làm mới thông qua đa dạng hóa chủ đề, nội dung các tác phẩm dịch thuật.

Dư luận xã hội và độc giả Đài Loan nói chung tiếp cận những thông tin về tác giả và tác phẩm Việt Nam qua các trang báo, trang diễn đàn trên mạng internet và thông tin điểm sách từ các nhà xuất bản. Năm 2018, tờ tạp chí điện tử Đài Loan là Fountain 新活水 đã tổ chức một Diễn đàn gặp gỡ giữa các nhà văn đến từ các nước Đông Nam Á gồm Việt Nam, Thái Lan và Indonesia với các nhà văn Đài Loan mang tên *Tại sao Đài Loan cần phải quan tâm đến văn học Đông Nam Á? 臺灣為何要關注東南亞文學?* Đại diện đến từ Việt Nam là nhà văn Bảo Ninh. Trong cuộc trò chuyện về văn học Việt Nam, phiên dịch Nguyễn Hà An, tác giả trẻ Đài Loan Hoàng Sùng Khải đã có những chia sẻ về các tác phẩm viết về đề tài chiến tranh, “Ở Đài Loan hiện nay rất ít có tác giả nào viết về chiến tranh hay bàn luận về chiến tranh, nếu có thì rất ít. Tác giả đã quá cố như Trần Thiên Vũ có tác phẩm *Thợ săn nữ phạm nhân 獵女犯* viết về cuộc chiến tranh chống Nhật ở Nam Dương, hay tác phẩm *Hoàng hôn mùa hè 夏日落* của nhà văn Diễm Liên Khoa viết về chiến tranh Trung Pháp năm 1979 được đón đọc khá nhiều ở Đài Loan. Nhưng tôi cũng rất quan tâm đến nhà văn đoạt giải Pulitzer Viet Thanh Nguyen, Việt Nam nhìn nhận như thế nào về ông và sách của ông có được xuất bản ở Việt Nam hay không?” (Dẫn theo Fountain, 2018.02.26). Nhà báo Phòng Huệ Chân 房慧真 của tạp chí Taiwan Panorama 光華雜誌 trong cuộc gặp gỡ trao đổi giới thiệu về các nhà văn Đài Loan với Việt Nam cũng bày tỏ sự hiếu kỳ về các tác giả nổi tiếng của Việt Nam hiện nay. Khi được hỏi, nhà văn Bảo Ninh đã trả lời: “Về các tác giả Việt Nam hiện nay tôi cảm thấy có thể giới thiệu như Nguyễn Huy Thiệp, Nguyễn Bình Phương và *Truyện Kiều của Nguyễn Du*” (Dẫn theo Taiwan Panorama, 2018.06). Một bài phỏng vấn khác trên tờ The Reporter 報導者 về chủ đề văn học Đông Nam Á nêu rõ cuộc phỏng vấn với Bảo Ninh và các câu hỏi chủ yếu là về kí ức chiến tranh của nhà văn, những kinh nghiệm và sự tuyệt vọng trong chiến tranh là gì?... (Dẫn theo twreporter, 2018.03.01).

Những thông tin kể trên cho thấy, văn học Việt Nam nhận được nhiều sự quan tâm tích cực từ phía dư luận và độc giả Đài Loan nói chung nhưng thật tiếc chủ yếu mới chỉ có Bảo Ninh với *Nỗi buồn chiến tranh*.

Năm 2018, hai tác phẩm *Cảm tình viên* và *Người tị nạn* của Nguyễn Thanh Việt đều được dịch và xuất bản tại Đài Loan. Hai tác phẩm ngay sau khi xuất hiện trên một trong những trang mạng lớn nhất Đài Loan là books.com.tw 博客來 đã nhận được những lời giới thiệu tích cực từ phía các tác gia Đài Loan hiện nay như Hồ Xuyên An, Diệp Giai Di và Liêu Vân Chương. Nhà văn Hồ Xuyên An nhận xét: “*Tiểu thuyết Cảm tình viên của nhà văn Viet Thanh Nguyen đưa chúng ta đi vào lịch sử và kí ức của chiến tranh, còn tuyển tập truyện ngắn Người tị nạn khiến chúng ta trở nên cảnh tỉnh với thế giới hiện tại, nhìn thẳng vào sự giằng xé của con người giữa hai thế giới*” (Dẫn theo books.com.tw, 2018.08.02). Ngoài ra, ý kiến bình luận từ phía độc giả dành cho tác phẩm *Người tị nạn* cũng đáng được chú ý, một độc giả có biệt danh Sunnydayswimmingday

bày tỏ: “Tôi thấy trên trang goodreads có đánh giá khá cao nên tìm đọc tác phẩm. Tôi thấy đây là một tác phẩm rất đáng đọc đến trang cuối cùng” (Dẫn theo books.com.tw, 2020.05.08). Những đánh giá và nhận xét nêu trên phần nào cho thấy độc giả Đài Loan và các tác giả Đài Loan chủ yếu tìm hiểu Việt Nam qua tác phẩm viết về lịch sử chiến tranh.

Ngoài nhà văn Hoàng Sùng Khải rất quan tâm đến tác phẩm của Nguyễn Thanh Việt, gần đây nhất là sự khai thác đề tài về một số nhà văn người Việt khác định cư tại Canada như Kim Thuý và Phan Trự. Năm 2020, tạp chí Văn học liên hiệp 聯合文學 nổi tiếng của Đài Loan có một bài viết phân tích về nhà văn Kim Thuý của thạc sĩ Trần Định Lương tại Đại học Đài Loan với chủ đề *Góc nhìn xuyên Thái Bình Dương về văn học và những thuyền nhân Việt Nam – Kim Thuý*, trong đó giới thiệu về các tác phẩm *Ru* của nhà văn Kim Thuý và các sáng tác của nhà văn Phan Trự. Trần Định Lương chỉ ra: “Đối với những tư liệu lịch sử về những thuyền nhân Việt Nam hay những tư liệu liên quan đến trại tập trung nạn dân Việt Nam ở đảo Bành Hồ cuối những năm 1970 hay những sáng tác đề cập đến sự giao lưu dưới thời chiến tranh lạnh giữa Đài Loan và Việt Nam của Phan Trự đều có ghi chép lại.” (Trần Định Lương, 2020, tr.79-80).

Qua những dẫn chứng trên cho thấy, nhà văn Bảo Ninh và nhà văn Nguyễn Thanh Việt có sức ảnh hưởng và được biết đến nhiều ở Đài Loan. Do tác phẩm của hai nhà văn này chủ yếu viết về đề tài chiến tranh nên sự đón nhận và hiểu biết của độc giả Đài Loan nói chung về văn chương Việt Nam còn bị giới hạn vào chủ đề lịch sử chiến tranh Việt Nam.

Một đặc điểm khác trong sự hạn chế về đề tài tác phẩm là sự thiếu sức hút về chủ đề và nội dung tác phẩm. Trường hợp *Dế mèn phiêu lưu ký* được dịch và xuất bản năm 2014 tại Đài Bắc lại mang tính hợp tác tư nhân rõ rệt bởi người dịch trước hết là một cô giáo giảng dạy tiếng Việt trong trường đại học ở Đài Bắc. Bản dịch khá tốt nhưng thiếu sức hút về đồ họa và cách trình bày. Bài viết trước đó cũng đã tham khảo ý kiến từ một số cô giáo giảng dạy tiếng Việt tại các trường Trung học Gia Tế, Đức Quang và Tín Phong, thành phố Đài Nam. Kết quả tìm hiểu cho thấy, khi dùng tác phẩm dịch này làm giáo trình giới thiệu và giảng dạy về văn học thiếu nhi Việt Nam thì các em học sinh có nhận xét thích những truyện tranh vẽ theo phong cách Nhật Bản và Hàn Quốc hiện nay hơn. Ngoài ra, các em học sinh cấp ba tỏ ra khá thích thú nếu được giới thiệu về văn học Việt Nam qua cách kể chuyện trực tiếp hoặc làm quen với văn học Việt Nam qua các bộ phim điện ảnh như *Làng Vũ Đại Ngày Ấy*, *Tấm Cám*, *Chị Dậu*, v.v.

Việc dịch thuật hai câu chuyện cổ tích *Sự tích cái chổi* và *Sự tích chú Cuội cung trăng* là sự hợp tác giữa hai đơn vị Bảo tàng Văn học Đài Loan và Đại học Quốc gia Hà Nội thông qua Bộ Văn hoá Đài Loan được xem như mở đầu cho sự giới thiệu kho tàng truyện cổ tích dân gian Việt Nam tại Đài Loan, nhưng sau khi hai tác phẩm này ra mắt thì không thấy dịch các truyện khác nữa. Ngoài ra, nhà xuất bản Cửu Cửu Đồ Thư cũng cho xuất bản sách *Truyện dân gian Việt Nam*, chia thành nhiều tập, mỗi tập là một câu chuyện. Dịch giả vừa là người Việt Nam vừa là người Đài Loan như 陳秋河 Trần Thu Hà, 許純華 Hứa Thuần Hoa, 謝東平 Tạ Thúc Bình, 劉君方 Lưu Quân Phương,... Nhà xuất bản Cửu Cửu Đồ Thư cho dịch thuật và xuất bản những câu chuyện dân gian Việt Nam như *Thạch Sanh*, *Cây tre trăm đốt*, *Thánh Gióng*, *Sự tích Trầu Cau*, ... hoàn toàn theo hướng phát triển kinh doanh, chủ yếu nhằm hướng đến những độc giả là con em thế hệ tân di dân tại Đài Loan có hứng thú muốn tìm hiểu về văn học Việt Nam nên trong mỗi câu chuyện đều có in kèm nguyên tác tiếng Việt và bản dịch tiếng Trung để tiện đối chiếu. Cũng vì vậy, đối tượng độc giả cũng sẽ được mở rộng hơn gồm cả những người biết tiếng Việt và tiếng Trung đều có thể đọc và tìm hiểu thêm về văn hoá Việt Nam.

Gần đây nhất là cuối tháng 10 năm 2018, tuyển tập thơ Đi ngang thế gian của nhà thơ Trần Nhuận Minh được ra mắt bản dịch tại Đài Bắc nhưng nội dung có những bài thơ cũng viết về chiến tranh, nông thôn Việt Nam hoặc những đề tài hết sức quen thuộc và bị bó hẹp như chủ đề lấy chồng Đài Loan hay làm ô sin ở Đài Loan. Đây là những chủ đề thiết thực và phản ánh một mặt xã hội hiện đại ngày nay nên phần nào dễ được độc giả bình dân đón nhận và thấu hiểu.

3.3. Về “tinh thị trường” của văn học Việt Nam tại Đài Loan

Đài Loan có nhiều thể loại sáng tác văn học với sự đa dạng về ngôn ngữ sáng tác từ tiếng Hoa, tiếng Đài, tiếng Khách Gia hay ngôn ngữ của người bản địa. Nhưng ngôn ngữ chính thức tại Đài Loan là tiếng Hoa phổ thông. Xét trong vùng văn hoá chữ Hán nói chung, Đài Loan, Nhật Bản, Hàn Quốc và Việt Nam đều có ảnh hưởng của văn hoá truyền thống Trung Quốc. Hiện nay, việc đọc và dịch, nghiên cứu, so sánh giữa văn học Nhật Bản và Hàn Quốc với văn học Đài Loan khá phát triển. Những tác phẩm văn học dịch Hàn Quốc và Nhật Bản xuất hiện nhiều và phổ biến tại Đài Loan, nhất là văn học Nhật Bản.

Việt Nam từ đầu những năm 1990 đến nay vẫn chủ yếu hợp tác với Đài Loan về mặt kinh tế và xã hội. Trong tương lai, văn học Việt Nam cần được chú trọng dịch và giới thiệu nhiều hơn nữa tại Đài Loan. Hiện nay, về phía Đài Loan đã có những kế hoạch hợp tác với các trường đại học Việt Nam dịch thuật và giới thiệu tác giả, tác phẩm Đài Loan đến với độc giả trong nước và bước đầu đã thu được những thành quả đáng chú ý. Từ năm 2017 đến năm 2019 đã giới thiệu các nhà văn, nhà thơ nổi tiếng của Đài Loan như Diệp Thạch Đào, Ngô Thịnh, Trần Trường Khánh. Ngoài ra, Bộ Văn hoá Đài Loan rất khuyến khích và ủng hộ việc giao lưu dịch thuật với các nước Đông Á, cũng là một phần trong chính sách Hướng Nam của Đài Loan,... Vì vậy, bài viết hy vọng và kiến nghị giới thiệu những nhà văn đặc sắc của Việt Nam như Nguyễn Xuân Khánh, Nguyễn Huy Thiệp, Nguyễn Bình Phương, Nguyễn Ngọc Tư, ... đến với độc giả Đài Loan. Những nhà văn này hiện chưa có tác phẩm dịch được xuất bản tại Đài Loan, nhưng ít nhiều đã có sự quan tâm từ phía báo giới. Trong bài viết của Nguyễn Hà An (2019) đăng trên tạp chí Văn Tấn Đài Loan có chỉ ra: *“Những tác giả tiểu thuyết nổi tiếng trong nước như Nguyễn Huy Thiệp, Nguyễn Bình Phương, Nguyễn Ngọc Tư cần được giới thiệu tới độc giả Đài Loan”*. Trong những chương trình giao lưu về văn hoá nghệ thuật, các nhà nghiên cứu Việt Nam nên chú trọng so sánh giữa văn học Việt Nam và văn học Đài Loan như viết về thân phận người phụ nữ nông thôn trong tác phẩm của nhà văn Dương Hương với nhà văn Kim Môn Trần Trường Khánh, những câu chuyện về tình yêu và khát vọng đấu tranh tuổi trẻ trong tác phẩm của Diệp Thạch Đào, v.v. Đây sẽ là những chủ đề chính mở ra thị trường tìm hiểu và nghiên cứu văn học Việt Nam tại Đài Loan trong tương lai gần.

4. Kết luận

Việc dịch thuật và giới thiệu các tác phẩm văn học Việt Nam tại Đài Loan đã có khởi sắc tích cực nhưng chủ yếu đang ở bước tìm hướng đi, chưa thực sự trở thành một lĩnh vực nghiên cứu và so sánh giữa nền văn học hai bên. Tuy nhiên, dựa trên những kết quả phát triển về kinh tế, xã hội, bối cảnh lịch sử và sự giao lưu giữa Đài Loan và Việt Nam, kỳ vọng trong tương lai sẽ có nhiều nhà nghiên cứu đột phá trong lĩnh vực nghiên cứu này.

Việc chọn lựa, đầu tư dịch thuật những tác giả, tác phẩm xuất sắc của Việt Nam hiện nay nên là một công việc cấp thiết và cần nhiều hơn sự hỗ trợ và ủng hộ từ hai phía. Mặt khác, Đài Loan và Việt Nam cần nhiều hơn những “tinh hoa” về con người làm cầu nối giao lưu văn chương để thúc đẩy hợp tác văn hoá xã hội ngày càng phát triển.

Chú thích

(1) Những thông tin về lịch sử Đài Loan được tham khảo và tổng hợp từ các nguồn sách chuyên khảo và tư liệu nghiên cứu như nhà nghiên cứu Sử Minh (1998) trong *Lịch sử 400 năm người Đài Loan*, Diệp Thạch Đào (1987) trong *Sử cương văn học Đài Loan*, Đỗ Quốc Thanh (2015) trong *Văn học Hoa văn thế giới và văn học Đài Loan*, v.v.

Tài liệu tham khảo

Đặng Tâm Thắng. (2018). *Lắng nghe tiếng nói văn học từ vùng Xích đạo 235 聽見赤道二三五的文學之聲*. Đăng bởi Diễn đàn Văn học Đông Nam Á 東南亞文學論. Truy xuất từ <https://www.twreporter.org/i/southeast-asia-literature-gcs>, ngày 20/08/2020.

Hoàng Sùng Khải, Nguyễn Hà An. (2018). *Chiến tranh Việt Nam, tình yêu, sự tất nhiên và ngẫu nhiên của lịch sử* 越戰, 愛, 歷史的偶然和必然. Truy xuất từ <https://www.fountain.org.tw/tag/sea-literature/article/sealiterature-vietnam.pdf>, ngày 20/08/2020.

Hứa Văn Đường. (2014). Nhìn lại và phân tích quan hệ song phương Đài Loan – Việt Nam 台灣與越南雙邊關係的回顧與分析. *Tạp chí nghiên cứu Quốc tế Đài Loan* 台灣國際研究季刊, 10-3, 76.

Nguyễn Hà An. (2019). Văn học dịch Việt Nam tại Đài Loan: tinh nhưng chưa đủ 越南翻譯文學在臺灣: 精而不足. *Tạp chí Văn Tấn* 文訊雜誌, 401, 32.

Phòng Huệ Chân. (2018). *Bàn tròn văn học Đông Nam Á* 東南亞文學圓桌會. Truy xuất từ <https://www.taiwan-panorama.com/Articles/Details?Guid=ad56d171-69c8-473e-ba>, ngày 20/08/2020.

Sunnydayswimmingday. (2020). Ý kiến bình luận từ độc giả. Truy xuất từ <https://www.books.com.tw/products/0010774064>, ngày 20/08/2020.

Trần Định Lượng. (2020). Góc nhìn xuyên Thái Bình Dương về văn học và những thuyền nhân Việt Nam – Kim Thúy 越南船民與文學的跨太平洋視野—金翠. *Tạp chí Văn học Liên hợp* 聯合文學雜誌, 430, 79 – 80.